

رابطه آگاهی از حقوق شهروندی از جنبه اجتماعی با رفتار اجتماعی دانش آموزان متوسطه (تحقیق موردی : شهرستان دشتستان)

دکتر فاخته ماهینی ۱، ابراهیم صابری مطلق ۲، دکتر عزت دیره ۳

۱ - عضویات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران. fakhteh_mahini@yahoo.com

۱ - دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران. e.saberi92@gmail.com

۱ - عضویات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران.

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، تعیین رابطه آگاهی از بعد اجتماعی حقوق شهروندی رفتار اجتماعی دانش آموزان متوسطه می باشد. روش پژوهش توصیفی همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش ۲۲۰۰ نفر دانش آموزان متوسطه شهرستان دشتستان می باشند که روش نمونه گیری آن به صورت تصادفی خوشه ای که ۳۲۷ نفر از میان جامعه آماری را انتخاب شده اند (۲۰۴ نفر پسر و ۱۲۳ نفر دختر). ابزار اندازه گیری آن پرسشنامه محقق ساخته است که دو مرحله، حقوق شهروندی و دیگری رفتار اجتماعی است. به گونه کلی، نتایج تجزیه و تحلیل این پژوهش برابر با ۰/۲۷ بوده است که نشان می دهد که بین آگاهی از بعد اجتماعی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

۱ - عضویات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران. fakhteh_mahini@yahoo.com
۲ - دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران. e.saberi92@gmail.com
۳ - عضویات علمی گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر، بوشهر، ایران.

کلید واژه ها : آگاهی، حقوق شهروندی، اجتماعی، رفتار اجتماعی، دانش آموزان

مقدمه

آگاهی از حقوق شهروندی از جنبه های مهم روابط انسانی و اجتماعی و عامل بسیار اساسی برای تداوم زندگی جمعی در دنیای پرمخاطره مدرن است. عدم توجه به آگاهی از حقوق شهروندی مخدوش کننده پایگاهها و نقشها و سبب تاخیر در کارها و هزینه بر شدن آنها، خلل در روابط و تعاملات و باعث ایجاد مشکلاتی در مشارکت می شود. چرخش نظریه های جامعه شناسی به سمت مفاهیم نرم همانند آگاهی از حقوق شهروندی و مشارکت در همین راستا است. اگر آگاهی از حقوق شهروندی در یک جامعه در سطح بالایی نباشد، افراد نمی دانند چه نوع حقوق و تکالیفی در جامعه و در قبال دیگران دارند و چگونه می بایست در جهت تحقق و ایفای آنها تلاش کنند. شک نیست جامعه ای که فرد فرد آن از حقوق خود آگاهی کامل دارند با جامعه ای که افراد آن حتی از حق حیات خود نیز آگاه نیستند، متفاوت زندگی می کنند. از عمده ترین مسایلی که جامعه ایران به خصوص شهرهای کوچک و روستاها با آن مواجه هستند عدم آگاهی از حقوق شهروندی است (شهبازی گهرویی، ۱۳۹۱).

شهروند یک انسان است و از حیوان و نبات بواسطه عقل و انسانیتش جدا می شود. در واقع شهروند به عنوان صاحب اندیشه و در معنای فلسفی ظاهر می شود خواه مبتنی بر فلسفه اصالت فرد (روسو و لاک) باشد خواه مبتنی بر اصالت جمع. شهروند در مفهوم فرهنگی کلمه، یک موجود اجتماعی است، در واقع شهروندی بیان یک هویت مشترک است و شهروند به همه اعضای جامعه بزرگی اطلاق می شود که عنوان یک فرهنگ را به خود می گیرد و از این منظر می توان عنوان شهروندی را به همه قلمرو و یک تمدن و فرهنگ سوق داد و گفت شهروند ایرانی، شهروند غربی و ... به طور مثال شهروندی در فرانسه بیان هویت فرهنگی و تاریخی مشترک است

بدین ترتیب شهروندان فرانسوی در میراثی همچون انقلاب، فرهنگ جهانی، اشغال یا مقاومت شریک هستند (برخورداری، ۱۳۸۶).

حقوق از نظر لغوی جمع حق است و آن اختیارات، توانایی‌ها و قابلیت‌هایی است که به موجب قانون، شرع، عرف و قرارداد برای انسانها لحاظ شده است و در اصطلاح، اصول، قواعد و مقرراتی است که برای تنظیم روابط بین انسانها با یکدیگر و انسانها با دولت وضع شده است. حفظ نظم در جامعه مهمترین مصلحت‌هاست لذا قواعد حقوق، مقرراتی است که از طرف قوای صالح دولت تضمین شده و هدف آن استقرار صلح و نظم در اجتماع است (شیانی، ۱۳۸۴).

شهروندی همانطور که روشن است از مشتقات شهر است. شهروندی را قالب پیشرفته «شهرنشینی» می‌دانند. به باور برخی از کارشناسان، شهرنشینان هنگامی که به حقوق یکدیگر احترام گذارده و به مسئولیت‌های خویش در قبال شهر و اجتماع عمل نمایند به «شهروند» ارتقاء یافته‌اند. شهروندی تا پیش از این در حوزه اجتماعی شهری بررسی می‌شد اما پس از آن شهروندی مفاهیم خود را به ایالت و کشور گسترش داده است، اگرچه امروزه بسیاری به شهروندی جهانی نیز می‌اندیشند. شهروندی امروزه کاربردها و معانی مختلفی یافته است (شکری، ۱۳۸۶).

یک شهروند یک عضو رسمی یک شهر، ایالت یا کشور است. این دیدگاه، حقوق و مسئولیت‌هایی را به شهروند یاد آور می‌شود که در قانون پیش بینی و تدوین شده است. از نظر حقوقی، جامعه نیازمند وجود مقرراتی است که روابط تجاری، اموال، مالکیت، شهرسازی، سیاسی و حتی مسائل خانوادگی را در نظر گرفته و سامان دهد. از این رو از دید شهری موضوع حقوق شهروندی، روابط مردم شهر، حقوق و تکالیف آنان در برابر یکدیگر و اصول و هدفها و وظایف و روش انجام آن است. همچنین نحوه اداره امور شهر و کیفیت نظارت بر رشد هماهنگ شهر است که می‌توان بعنوان مهمترین اصولی بدانیم که منشعب از حقوق اساسی کشور است (ربانی، ۱۳۸۷). شهروند به کسی گفته می‌شود که در محدوده مرزهای یک نظام سیاسی زندگی می‌کند و خودش را جزئی از یک ملت می‌داند. حقوق

شهروندی شامل مجموعه حقوق و تکالیفی است که اعضاء جامعه نسبت به یکدیگر، نهادها و جامعه دارند (شهبازی گهرویی، ۱۳۸۸).

یافته های پژوهش تیموری نژاد و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه رفتار شهروندی با نظم اجتماعی در بین دانش آموزان مدارس دخترانه متوسطه شهرکرد» نشان داد که متغیرهای مسئولیت پذیری، مشارکت، قانون پذیری، وطن دوستی، انتقادگرایی و دانایی محوری و نظم بیش از سطح متوسط بوده است. براساس نتایج نشان داد بین مؤلفه های رفتار شهروندی و نظم اجتماعی برحسب میزان درآمد تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین بین مسئولیت پذیری، مشارکت، قانون مداری، وطن دوستی، دانایی محوری، انتقادگرایی با نظم اجتماعی برحسب میزان تحصیلات پدر دانش آموزان یکسان است.

یافته های پژوهش زیاری و همکاران (۱۳۹۲) تحقیقی را با عنوان میزان آگاهی های عمومی شهروندان پیرانشهر از حقوق شهروندی و قوانین شهری انجام دادند. نتایج نشان داد که میزان آگاهی جامعه آماری پیرانشهر در زمینه حقوق شهروندی و قوانین شهری در سطح پایینی است و شاخص مذکور (آگاهی) با شغل افراد ارتباط معناداری دارد، اما تحصیلات دانشگاهی افراد بر این شاخص تأثیر خاصی نداشته است. مجموعه این عوامل نشانگر آن است که بیشتر افراد آگاه به صورت تجربی و در جریان درگیری های حقوقی با بخش های مختلف شهرداری، یا در اثر فعالیت در مشاغل مرتبط با امور شهری، آگاهی لازم را به دست آورده اند.

ولیخانی دهاقانی و همکاران (۱۳۹۱) تحقیقی را با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر افزایش آگاهی افراد از حقوق شهروندی (مطالعه موردی: شهر اصفهان) انجام دادند. یافته ها نشان داد که بین میزان آموزش های اجتماعی، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، میزان مشارکت افراد در عرصه های عمومی، طبقه اجتماعی، تحصیلات و شغل افراد با میزان آگاهی آنان از حقوق شهروندی رابطه معنی دار وجود داشته است. همچنین بین جنس و سن افراد با میزان آگاهی آنان از حقوق شهروندی رابطه معنی دار وجود نداشته است.

باقری (۱۳۸۹) پژوهشی را با عنوان طرح انضباط اجتماعی و نقش آن در قانونمند کردن شهروندان از دیدگاه ساکنین شهرک

افزایش قانونگرایی و طرح انضباط اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین تسهیل زندگی اجتماعی و طرح انضباط اجتماعی رابطه معنادار وجود ندارد و بین جلوگیری از بروز تشدید قانون گریزی و طرح انضباط اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد. بین رعایت حقوق شهروندی و طرح انضباط اجتماعی رابطه معنادار وجود ندارد. همچنین بین نظرات آزمودنی ها در مورد اجرای این طرح در قانونمند کردن شهروندان از لحاظ جنسیت و سن تفاوت معناداری مشاهده نشده است. اما بر حسب میزان تحصیلات تفاوت معناداری مشاهده گردیده است.

اسکافی (۱۳۸۷) پژوهشی را با عنوان میزان آگاهی جوانان از حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل موثر بر آن در شهر مشهد انجام داد. یافته ها نشان داد که بیش از ۷۰ درصد نمونه از حقوق و تکالیف شهروندی آگاهی زیادی دارند و آگاهی مردان بیشتر از زنان است. با افزایش بعد خانوار و پایگاه اقتصادی فرد، میزان آگاهی نیز افزایش می یابد. مهم ترین متغیر موثر بر میزان آگاهی، شرکت در انتخابات است. طرز تلقی جوانان از نوع و میزان مشارکت در امور شهری به عنوان وظایف شهروندی، سن پاسخگو، میزان آگاهی سیاسی، جو سیاسی خانواده و پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده متغیرهای موثر دیگری هستند که به ترتیب وارد معادله شده اند. این متغیرها در مجموع ۹۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می نمایند. میزان مشارکت در انجمن های داوطلبانه، تنها متغیری بوده که رابطه معناداری با متغیر وابسته برقرار نکرده و احتمالاً دلیل آن این بوده است که در نمونه مورد مطالعه بیش از ۷۰ درصد نمونه در هیچ انجمن یا سازمانی مشارکت داوطلبانه نداشته اند.

اسکندری (۱۳۸۶) تحقیقی با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانشجویان دانشگاه سراسری آزاد تبریز» انجام داد. هدف آن بررسی ارتباط عوامل اجتماعی با میزان آگاهی دانشجویان از حقوق شهروندی بود. یافته ها نشان داد که بین مشارکت اجتماعی، تعهد شهروندی و نگرش به مشارکت اجتماعی از یکسو و آگاهی از حقوق شهروندی از سوی دیگر رابطه

معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری نشان داد که ۰/۴۸ از تغییرات میزان آگاهی از حقوق شهروندی دانشجویان توسط متغیرهای میزان مشارکت اجتماعی، نگرش به مشارکت اجتماعی و تعهد شهروندی قابل پیش بینی بودند.

بعد اجتماعی حقوق شهروندی

تعریف مفهومی: بعد اجتماعی شهروندی، به ارتباط بین افراد در یک موقعیت اجتماعی و همچنین به مشارکت در یک فضای باز سیاسی اشاره دارد (فتحی و اجارگاه و واحدچوکده، ۱۳۸۸).

بعد اجتماعی شهروندی مشخص می کند که شهروندان باید قادر باشند که در شرایط و موقعیتهای مختلف نیز فعالیت کنند و کنش متقابل داشته باشند. آنها باید قادر باشند در مباحثات و مذاکرات، به منظور مشارکت در زندگی عمومی و فائق آمدن بر مسائل و مشکلات یکه به طور فردی با آن مواجه می گردند، با دیگران گفتگو کنند و در یک فضای محترمانه که همواره شأن انسان و زندگی اجتماعی در آن مراعات و حفظ می شود، به قضاوت رفتار یکدیگر احترام و بستر رشد ارزشهای تازه را فراهم نمایند (محسنی، ۱۳۸۹).

تعریف عملیاتی: در این تحقیق منظور از بعد اجتماعی حقوق شهروندی نمره ای است که آزمودنیها از مقیاس مدنی پرسشنامه حقوق شهروندی (عنایتی و همکاران، ۱۳۹۱) کسب می نمایند.

حقوق اجتماعی

این حقوق به حق طبیعی هر فرد برای بهره مند شدن از یک حداقل استاندارد رفاه اقتصادی و امنیت مربوط می شود. به عبارت دیگر، حقوق اجتماعی به خدمات رفاهی مربوط می شود. این حقوق شامل موارد ذیل است:

- حمایت های مادی و درآمدي مانند تامین مسکن، تامین شغل، پرداخت حقوق و مزایای کافی، برخورداری از حداقل دستمزد، تامین اجتماعی (در صورت بیکاری، بیماری، از کار افتادگی، پیری، بی سرپرستی، حوادث و سوانح).

- برخورداري از آموزش و پرورش رایگان
- برخورداري از بهداشت و درمان، مانند برخورداري از خدمات بهداشتي و درماني و مراقبت‌هاي پزشکي و برخورداري از بیمه‌هاي درماني همگاني
- حمايت‌هاي قضايي، مانند حق برخورداري از وکیل و حق دادخواهي و مراجعه به دادگاه (برخورداري، ۱۳۸۶).

رفتار اجتماعی

رفتاری که از دیگران متأثر شده یا به وسیله دیگران شرطی شده است. به عبارتی، رفتاری است که از فرد یا گروه، نسبت به کسی یا چیزی در چارچوب فرهنگ مادی و معنوی سر می‌زند (شایان مهر، ۱۳۷۷).

انسان درون اجتماع زندگی می‌کند و لاجرم رفتارهایی که از او سر می‌زند، بخشی از آنها در ارتباط با تعاملات اجتماعی است و یا به نحوی از طرف عوامل اجتماعی تحت تاثیر قرار می‌گیرد. بطوری که رفتار یک فرد در تنهایی متفاوت از رفتاری خواهد بود که در مجمع از خود نشان می‌دهد. رفتار اجتماعی یعنی هر رفتار که متضمن کنش متقابل دو یا چند انسان باشد.

انسان به عنوان یک موجود اجتماعی از همان بدو تولد گرایش‌های اجتماعی از خود نشان می‌دهد. نیاز به کسب حمایت و امنیت انحراف مراقبین شاید اولین نشانه‌های نیازمندی فرد به عوامل بیرونی است. لبخند اجتماعی را که در حدود ماه‌های اول زندگی در نوزاد دیده می‌شود، به عنوان اولین ارتباطات او با محیط اجتماعی خویش می‌دانند. این لبخند در تمامی نوزادان دیده می‌شود که به نظر می‌رسد، کارکرد عمده آن جلب توجه اطرافیان و برقراری یک نوع ارتباط ساده با اجتماع است. شروع زودرس چنین رفتارهایی حاکی از اهمیت روابط و رفتارهای اجتماعی برای فرد است. هر چند اینگونه رفتارها مختص انسان نبوده و در اغلب حیوانات نیز دیده می‌شود. نیاز به دوست داشته شدن، نیاز به حمایت، نیاز به کسب امنیت و نیاز به پیوند جویی از نیازهای اساسی انسان هستند که مازلو آنها را در سلسله مراتب نیازهای خود قرار داده است و به اهمیت آنها در

خود شکوفایی فرد تاکید کرده است. روشن است در یک سوی این نیازها فرد و در سوی دیگر آن اجتماع قرار دارد. ارضاء این نیازها در ارتباط فرد با جامعه میسر خواهد بود (محمدی، ۱۳۸۸).

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع همبستگی است که در قالب یک طرح توصیفی انجام می شود. در این نوع تحقیقات رابطه میان متغیرها بر اساس هدف پژوهش تحلیل می گردد. در تحقیقات همبستگی اگر هدف، پیش بینی متغیرهای وابسته بر اساس متغیرهای مستقل باشد به متغیر وابسته، ملاک و به متغیر مستقل پیش بین گویند. همچنین وجه تمایز تحقیق همبستگی با تحقیق آزمایشی در این است که در اینجا متغیرهای مستقل دستکاری نمی شوند. جامعه آماری مورد پژوهش حاضر شامل کلیه دانش آموزان متوسطه شهرستان دشتستان می باشد. جامعه مذکور شامل ۲۲۰۰ نفر دانش آموز بوده است. در این پژوهش جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده گردیده است. بنا به موضوع پژوهش از دو پرسشنامه آگاهی از حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی استفاده گردیده است. پس از جمع آوری پرسشنامه ها، تجزیه و تحلیل دادهها به وسیله نرم افزار Spss انجام خواهد شد. روشهای آماری به کار رفته برای تحلیل فرضیه ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی صورت خواهد گرفت. در بخش آمار توصیفی از روشهای فراوانی، درصد فراوانی، میانگین، انحراف معیار، کمترین و بیشترین نمره و... استفاده خواهد شد. در بخش آمار استنباطی از روش ضریب همبستگی پیرسون برای ارتباط همبستگی بین حقوق شهروندی و ابعاد آن با رفتار اجتماعی، همچنین جهت بدست آوردن قدرت پیش بینی کنندگی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی از رگرسیون چندمتغیری استفاده می شود.

یافته ها

جدول ۱ توزیع فراوانی افراد نمونه بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
پسر	۲۰۴	۶۲/۴
دختر	۱۲۳	۳۷/۶
جمع کل	۳۲۷	۱۰۰

جدول فوق نشان می دهد که ۶۲/۴ درصد از کل آزمودنی ها پسر و ۳۷/۶ درصد از کل آزمودنی ها دختر می باشند. در حقوق اجتماعی بالاترین میانگین و بیشترین پراکندگی در دختران مشاهده شده است.

جدول ۲ میانگین شاخص‌های آماری حقوق شهروندی و مولفه های آن به تفکیک جنسیت

مقیاس	جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
حقوق اجتماعی	پسر	۴۴/۳۵	۷/۴۸	۲۰۴
	دختر	۴۵/۳۹	۸/۲۸	۱۲۳

فرضیه: بین آگاهی از حقوق شهروندی از جنبه اجتماعی با رفتار اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود دارد. برای تجزیه و تحلیل این فرضیه از روش ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید.

جدول ۳ آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای میزان همبستگی بین بعد اجتماعی و رفتار اجتماعی

رفتار اجتماعی	بعد اجتماعی	
۰/۲۷**	۱	بعد اجتماعی
۱	۰/۲۷**	رفتار اجتماعی

** P<0/01

مطابق با جدول فوق ضریب همبستگی به دست آمده از تجزیه و تحلیل برای آگاهی از بعد اجتماعی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی برابر با ۰/۲۷ بوده است که از نظر آماری در سطح $P<0/01$ معنادار است. این بدان معنی است که بین بعد اجتماعی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. لذا فرضیه تحقیق مبنی بر وجود رابطه معنادار میان آگاهی از بعد اجتماعی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی تائید می‌گردد.

نتیجه گیری

نتایج ضریب همبستگی نشان داد که بین آگاهی از بعد اجتماعی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود دارد. به این معناست که بین آگاهی از بعد اجتماعی حقوق شهروندی و رفتار اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. این یافته با یافته بدست آمده از پژوهش های جوادیان و همکاران (۱۳۹۲)، ولیخانی دهقانی (۱۳۹۱)، عنایتی و همکاران (۱۳۹۱)، باقری (۱۳۸۹)، پوریوسفی و همکاران (۱۳۸۸)، اسکندری (۱۳۸۶) و چینگ چن (۱۹۹۶)، همخوانی دارد.

باتوجه به اینکه از بررسی شیوه کارکرد و مقررات موجود در بیشتر کشورها، از جمله ایران بر می آید که رسیدن به توسعه پایدار، نیازمند به دست دادن مفهومی تکلیف مدارانه در کنار حقوق تعیین شده برای شهروندان است. بنابراین آگاهی از حقوق شهروندی و آموزش آن در سلسله مراتب ارزشی جامعه جایگاه ویژه ای دارد. آموزش شهروندی در واقع کمک به درک این مفهوم است که هر انسانی صرف نظر از جنسیت، مذهب و قومیت دارای حق و حقوقی در اجتماع است و این حقوق به تساوی میان اقشار مختلف جامعه تقسیم شده است. پس رعایت حقوق متقابل باید به عنوان یک ارزش پذیرفته شود و انسجام اجتماعی را سبب گردد. آنچه در مقوله شهروندی مهم است، به رسمیت شناخته شدن افراد و تأیید هویت انسانی آنهاست. حق انسانی یک فرد به او این اجازه را می دهد که در جامعه از اختیارات و امتیازاتی بهره مند شود و متقابلاً هم به ازای این حق اجتماعی، تکالیف و مسئولیت هایی اخلاقی را در به رسمیت شناختن حقوق دیگران، به عهده بگیرد. این به معنای آن است که همان طور که مورگان تعریف می کند، اخلاق و حقوق شهروندی در ذات خود بهم پیوسته اند و کسی که حقوق شهروندی را می پذیرد، به نحوی اخلاق را هم پذیرفته است. از سوی دیگر، اگر بخواهیم تعریف مفهومی از حقوق شهروندی ارائه دهیم، باید بگوییم حقوق شهروندی ادامه آن حقوق عام و اجتماعی است که اجازه می دهند افراد در جامعه ملی و یا جامعه های کوچکتر، بتوانند دارای حق مشارکت و قبل از آن، حق برخورداری از هویت مشخص باشند. این بدان معناست که ابتدا به عنوان یک شهروند به رسمیت شناخته شوند و سپس به عنوان یک انسان اجتماعی، حقوقی از قبیل حق مداخله و مشارکت و اظهار نظر و انتخاب مسکن و شغل، برخورداری از آموزش و ... را داشته باشند.

طراحی و اجرای برنامه های مشارکتی به منظور مشارکت بیشتر دانش آموزان در فعالیت های مختلف خصوصاً در مدارس می تواند

در این راستا موثر باشد. از طرف دیگر افزایش میزان آگاهی های اجتماعی به خصوص از طریق ایجاد انگیزه در میان دانش آموزان برای افزایش میزان پیگیری اخبار و وقایع سیاسی اجتماعی جامعه خود نقش موثری را در افزایش میزان آگاهی آنان ایفا می کند. همچنین از آنجا که آگاهی از حقوق دانش آموزی دارای تأثیر زیاد بر میزان آگاهی از حقوق شهروندی است بهتر است در هنگام ثبت نام دانش آموزان جدیدالورود بروشورهای تهیه و در دسترس آنان قرار گیرد و حقوق دانش آموزی آنها برشمرده شود.

منابع

- اسکافی، مریم (۱۳۸۷). میزان آگاهی جوانان از حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل موثر بر آن در شهر مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۴(۱): ۳۳-۱
- اسکندری، زهرا (۱۳۸۶). بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با میزان آگاهی از حقوق شهروندی در بین دانشجویان دانشگاه سراسری و آزاد تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران.
- باقری، شیسا (۱۳۸۹). طرح انضباط اجتماعی و نقش آن در قانونمند کردن شهروندان از دیدگاه ساکنین شهرک افضل پور کرمان، همایش ملی رویکردها، چالش ها و راهبردهای برنامه درسی تربیت شهروندی.
- برخورداری، مهین (۱۳۸۶). «حقوق شهروندی، آموزش و مشارکت مدنی در محله» کارشناسی ارشد فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه تربیت مدرس.
- تیموری نژاد مهناز، آهنجیده، اسفندیار و سیدعلی سیادت (۱۳۹۲). بررسی رابطه رفتار شهروندی با نظم اجتماعی در بین دانش آموزان مدارس دخترانه متوسطه شهرکرد، فصلنامه دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری، ۱(۲): ۱۹-۱.
- جهانگیری، منصور (۱۳۸۱)، قوانین و مقررات شهر و شهرداری، نشر دوران.

- (۷) خاک، روناک (۱۳۸۰)، حقوق شهروندی، کارشناسی ارشد حقوق بین الملل، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- (۸) ربانی، رسول (۱۳۸۷)، جامعه شناسی شهری، دانشگاه اصفهان؛ سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت) مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، اصفهان.
- (۹) ریتزر، جورج (۱۳۸۳) نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- (۱۰) زیاری، کرامت اله، شیخی، عبدالله، باقر عطاران، مرضیه و دیمن کاشفی (۱۳۹۲). ارزیابی میزان آگاهی های عمومی شهروندان پیرانشهر از حقوق شهروندی و قوانین شهری، پژوهش های جغرافیا برنامه ریزی شهری، ۱(۱): ۷۸-۵۹.
- (۱۱) شکر، نادر (۱۳۸۶). مجموعه مقالات همایش نظارت همگانی، شهروندی و توسعه سازمان، شهرداری تهران و دانشکده مدیریت، (۶): ۸۰-۹۸.
- (۱۲) شیانی، ملیحه (۱۳۸۴). شهروندی و مشارکت در نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی، فصلنامه حقوق و تأمین اجتماعی، ۱(۱): ۲۳-۴۲.
- (۱۳) ولیخانی دهقانی، ماشاء الله (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش آگاهی افراد از حقوق شهروندی (مطالعه موردی: شهر اصفهان)، نشریه مدیریت و توسعه، ۱۴(۵۳): ۹۵-۱۰۸.